

LBRIS

We know
books

Feodor Dostoievski

Noți albe
•

**Oameni
sărmani**

Editura Bookshop Publishing House

București, 2026

Autor: Feodor Dostoievski

Titlu: Nopti albe • Oameni sărmani

Editura: Bookshop Publishing House

Traducător: Stejărel Decu-Jerep

Editie completă

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

DOSTOEVSKIJ, FEDOR MIHAILOVIČ

Nopti albe ; Oameni sărmani / Feodor
Dostoievski. - București : BookShop Publishing
House, 2026

ISBN 978-630-95424-7-2

821.161.1

ISBN: 978-630-95424-7-2

Pentru comenzi online: www.books-shop.ro

© 2026 [Bookshop Publishing House]

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Bookshop Publishing House.

Nopti albe

*A fost cumva al sortii har,
Megieș al inimii gingașe
Să-ți fie el o clipă doar?*

I. Turgheniev¹

Întâia noapte

Era o noapte minunată, o noapte cum numai în tinerețe pot fi nopțile, iubite cititorule. Bolta înstelată era atât de luminoasă, încât, privind-o, te întrebai fără să vrei: cum e cu puțință oare, ca sub firmamentul acesta de vrajă să mai existe și oameni posomorâți ori cu toane? E foarte tinerească, desigur, și această întrebare, iubite cititorule, deie Domnul ca ea să-ți însenineze cât mai des sufletul! Alunecând însă cu gândul la feluri de oameni îmbufnați și cu toane, mi-am amintit și de starea mea sufletească în tot cursul acelei zile. Un sentiment ciudat de înstrăinare puse pe nesimțite stăpânire pe mine, chiar din zori. Încercam senzația penibilă a omului însingurat care deodată se simte părăsit și uitat de toți. Oricine este în drept, firește, să mă întrebe: dar cine erau acești „toți”? de vreme ce, în cei opt ani de când locuiesc aici, la Petersburg, n-am reușit să leg aproape nicio cunoștință. Și ce rost ar avea, la ce

¹ Epigraful-motto este extras din poezia lui I.S. Turgheniev *Floarea* (1843). În original versurile nu sunt citate exact.

LIBRIS

mi-ar folosi de fapt asemenea cunoștințe, când, fără să fi cunoscut pe cineva direct, am ajuns să cunosc aproape tot Petersburgul! De aceea am și avut impresia că mă părăsesc toți, când orașul întreg s-a ridicat deodată cu tot calabalâcul, pornind într-un exod grăbit spre localitățile de vilegiatură din împrejurimile capitalei. Îngrozit la gândul că rămân singur, am hoinărit trei zile la rând pe străzi, pradă unei tristeți copleșitoare și fără a izbuti să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Fie că mergeam pe Bulevardul Nevski, fie că străbăteam parcul sau rătăceam de-a lungul cheiului – nu mai întâlneam acum niciun chip cunoscut, niciunul dintre oamenii aceia cu care mă obișnuisem a da ochii în cutare loc, la cutare oră, ani de-a rândul. Ei nu mă cunoscuseră, desigur, dar eu îi cunoșteam... Îi cunoșteam de aproape, căci le studiasem atât de bine chipurile, încât am ajuns să le admir când sunt voioase și mă simt tare abătut când le văd întunecate. Am ajuns chiar să leg un fel de prietenie cu un bătrânel, pe care nu e zi de la Dumnezeu să nu-l întâlnesc, la aceeași oră, pe Fontanka. Are o înfățișare atât de gravă și e atât de cufundat în gânduri! Tot timpul mormăie ceva pe sub nas, gesticulează cu mâna stângă, iar în dreapta ține un baston lung, noduros, cu măciulia aurită. Chiar și el m-a observat și manifestă față de mine o simpatie sinceră. Sunt convins că, dacă s-ar întâmpla să nu fiu la ora obișnuită și pe locul știut de pe Fontanka, l-ar cuprinde ipohondria. Iată de ce câteodată aproape că ne și salutăm, mai ales când amândoi suntem în bună dispoziție. Mai deunăzi, după ce nu ne văzusem două zile la rând, întâlnindu-ne a treia zi, printr-o pornire spontană, duserăm involuntar mâinile la pălărie; ne oprirăm totuși la timp, stăpânindu-ne gestul și trecurăm cu simpatie unul pe lângă celălalt. La fel de bine îmi sunt cunoscute și casele. Când trec

pe stradă, fiecare parcă m-ar întâmpina cu aerul că vrea să-mi iasă în cale, mă privește cu toate ferestrele și doar că nu-mi spune: „Bună ziua! Cum vă mai simțiți? Cât despre mine, mulțumesc lui Dumnezeu, sunt bine sănătoasă, iar pe la începutul lunii am să mai capăt un etaj”; sau: „Cum o duceți cu sănătatea? Eu de mâine intru în reparație”; sau: „Era cât pe-acți să pier în flăcări și de-ai ști ce spaimă am tras” etc. Printre ele – vorbesc de case – am și prietene mai apropiate: una are de gând să urmeze un tratament în vara aceasta la un arhitect. Voi trece neapărat în fiecare zi pe acolo, ca nu cumva – ferească Sfântul! – s-o dea gata cu tratamentul lui. Sau, n-am să uit niciodată întâmplarea cu o căsuță foarte drăguță, de culoare roz-pal. Era o căsuță de zid, zveltă și cochetă, și mă privea cu atâta prietenie, iar la vecinele ei grosolane și greoaie se uita atât de semeață, încât inima-mi tresăla de bucurie ori de câte ori mi se întâmpla să trec pe lângă ea. Dar săptămâna trecută, având drum pe acea stradă și aruncându-mi privirea spre prietena mea, o auzii căinându-se amarnic: „Privește, mă vopsesc în galben!” Mizerabilii! Barbarii! Nu-i cruțaseră nici coloanele, nici cornișele. Prietena mea se îngălbenise ca un canar. De supărare, simții în gură gust de fiere și nici până acum nu mi-am găsit puteri destule ca să mai dau ochi cu sărmana mea prietenă, pe care o slujiseră în chipul cel mai stupid zugrăvind-o în culoarea Imperiului ceresc².

Așadar, cititorule, cred că înțelegi cam în ce fel cunosc eu tot orașul Petersburg.

Spuneam mai adineauri că trei zile la rând m-a chinuit acea stranie neliniște, până când să-mi dau seama

2 Denumire oficială a Chinei imperiale al cărei drapel până în 1912 purta imaginea dragonului pe fond galben.

de pricinile ei. Hai să zicem, pe stradă, n-aveam cum să mă simt bine! (lipsește unul, nu mai apare altul, unde o fi cutare?) – dar nici acasă nu mă simțeam în apele mele. Două seri m-am perpelit ca pe jărat, să aflu ce nu-mi vine la socoteală în ungherul meu? de ce acum mă simt atât de stingher acolo? și cu o privire nedumerită cercetam pereții verzui, afumați, tavanul acoperit de păienjenișul pe care Matriona îl ocrotea cu deosebit succes, întregul mobilier, fiecare scaun în parte, dacă nu cumva aici e buba? (Căci la mine în casă, chiar dacă un singur scaun nu stă pe locul unde-l știam ieri, îmi pierd îndată tot echilibrul sufletească și nu mai sunt în stare să-mi aflu locul.) Încercăi să mă uit îndelung și fix în lumina ferestrei – zadarnic... nu-mi era cătuși de puțin mai ușor! La un moment dat am chemat-o pe Matriona și am dojenit-o pârinatește pentru păienjeniș și pentru lipsa de curățenie din casă, dar femeia m-a privit foarte nedumerită și a plecat fără să spună un cuvânt, iar pânzele de păianjen au rămas până azi în același loc. În sfârșit, de abia în dimineața aceasta am izbutit să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Asta-i, vasăzică! Pur și simplu ei toți fug de mine; din cauza mea, deci, o șterg din oraș, se cărăbănesc la vile. Iertați-mi expresia aceasta vulgară, dar acum, drept să spun, chiar că nu-mi arde de finețuri stilistice... nu-mi arde deloc, pentru că e cert că tot ce există în Petersburg fie că a plecat, fie că o să plece cât mai curând în vilegiatură; pentru că în oricare domn onorabil, cu înfățișarea gravă, care tocmește un birjar, sunt dispus să văd îndată un venerabil cap de familie, care, după obișnuitele-i îndeletniciri de serviciu, se grăbește, fără să-și ia bagajele cu el, să ajungă în sânul familiei sale instalate în vreo vilă; pentru că orice trecător părea acum să aibă o înfățișare cu totul aparte, vrând parcă să spună fiecărui nou

întâlnit: „Noi, domnilor, nu suntem aici decât așa, în trecere, iar cel mult peste două ore suntem plecați în vilegiatură“. De se-ntâmplă să se deschidă o fereastră în geamul căreia mai întâi ciocăniseră niște degetele subțiri și albe ca neaua, și să apară căpșorul unei fetițe drăgălașe, care strigă după vânzătorul de ghivece cu flori – nu-mi închipui altceva decât că florile nu se cumpără numai așa, ca o încântare de primăvară sau pentru primenirea aerului unui apartament sufocant de oraș, ci pentru că, peste foarte puțin timp, cu toții se vor muta la vilă, ducând cu ei acolo și florile. Mai mult decât atât, în statornica mea năzuință de a descoperi mereu noi particularități și indicii de un anumit gen, obținusem atâtea succese remarcabile, încât constatai cu satisfacție că ajunseseam să ghiacesc fără greș, numai după înfățișarea pietonilor, în ce vilă locuiește fiecare. Locuitorii ostroavelor Kamennii și Aptekarski, sau cei de pe șoseaua Peterhof se deosebeau prin distincția studiată a manierelor, prin eleganța hainelor de vară și prin luxoasele trăsurile cu care veneau în oraș. Cei din Pargolovo și de mai departe „împuneau“ de la prima vedere prin simțul măsurii și prin seriozitate; vizitatorul ostrovului Krestovski sărea în ochi prin voioșia lui pe care nimic nu o putea tulbura. Și, lucru curios, fie că mi se întâmpla să întâlnesc vreun convoi lung de căruțași, cu hățurile în mâini, pășind agale pe lângă căruțele încărcate vârf cu calabalâc (mese, scaune, divane turcești ori neturcești și felurite lucruri gospodărești trântite claie peste grămadă), deasupra cărora trona – uneori chiar în vârful grămezii de boarfe – câte o bucătăreasă sfrijită, păzitoare zeloasă a avutului boieresc; fie că urmăream îndelung cu privirea luntrele greu încărcate cu tot felul de obiecte casnice, lunecând agale pe Neva sau pe Fontanka, până către pâraul Ciornaia sau către

LIBRIS
ostroave – în imaginația mea, căruțele și luntrile se înzeceau, se însuteau și mi se părea de fiecare dată că totul s-a urnit din loc și a pornit la drum, mi se părea că totul începe să se mute, în caravane întregi, pe la vile; că Petersburgul e amenințat să ajungă un imens pustiu, așa încât, până la urmă, mi se făcea tare rușine, mă simțeam jignit personal și începea să mă roadă tristețea, pentru că numai eu nu aveam unde și de ce să plec în vilegiatură. Aș fi fost gata să mă urc în oricare dintre aceste căruțe și să însoțesc bucuros orice domn cu înfățișare respectabilă, care ar fi tocmit o birjă; dar nimeni, absolut nimeni nu mă invita; ca și cum m-ar fi uitat cu toții, ca și cum aș fi fost într-adevăr un străin pentru ei!

Am rătăcit astfel mult, până când – potrivit obiceiului meu – am izbutit să uit cu desăvârșire unde mă aflu și m-am pomenit la marginea orașului. Recăpătându-mi deodată buna dispoziție, am trecut dincolo de barieră și am apucat pe drumul dintre lanuri și fânețe, simțind cum dispare oboseala din mădulele-mi ostenite, cum înviorarea îmi umple ființa întreagă și cum o povară apăsătoare mi se ridică de pe suflet. Toți trecătorii mă priveau cu simpatie și doar că nu mă salutau; toți păreau cuprinși de o rară mulțumire și toți, până la unul, fumau țigări de foi. Eu însumi mă simțeam copleșit de un inexplicabil sentiment de beatitudine, ceea ce nu mi se mai întâmplase niciodată. Ca și când m-aș fi pomenit deodată undeva în Italia – atât de puternic năvălea în sufletul meu natura, uimindu-mă, împrăștiind forțele inimii mele de orașean aproape bolnav, de om aproape sufocat între zidurile orașului.

Odată cu sosirea primăverii, natura Petersburgului devine nespus de înduioșătoare: cerul își deschide belșugurile de puteri și râvne, iar de jur împrejur totul

dă în verde și se împodobește cu fermecătoare smalturi de flori... Fără să vreau, natura îmi poartă atunci gândul, nu știu cum, la câte o fată ofilită, plâpândă, dintre cele la care și tu, cititorule, privești uneori cu milă, alteori cu un fel de dragoste și compătimire, sau pur și simplu nici nu o iei în seamă, dar care se întâmplă pentru câte o clipă, deodată, ca într-o taină, să se facă nespus de frumoasă, încât tu însuți rămâi mut de încântare și, fără să vrei, te întrebi: ce putere a știut stârni atâta strălucire în acești ochi triști și îngândurați? Ce mister a putut aprinde bujorii aceștia în obraji palizi și slăbiți? Cine a putut să însuflească gingașele trăsături ale chipului ei cu atâta pasiune? De ce tresaltă așa de tulburător acest piept? Ce anume și-a revărsat puterea, viața și frumusețea pe chipul sârmane fete, silindu-l să strălucească cu un zâmbet atât de luminos, să se învioneze de atâta voie bună, de scântietoare seninătate? Dacă vei privi împrejur, ca și când ai căuta pe cineva, vei înțelege... Dar clipa a trecut și e posibil ca mâine chiar să întâlnești din nou aceeași privire cunoscută, adâncită în reverii și absentă ca și mai înainte, aceeași față palidă, aceleași mișcări docile și timide, poate chiar regretul sau până și urmele mahnirii și ale unei ucigătoare tristeți pentru rătăcirea de o clipă... Și câtă părere de rău în sufletul tău, că s-a stins atât de repede și fără de speranță frumusețea efemeră, atât de amăgitoare, dezvăluită atât de zadarnic și de fulgerător, irosindu-se apoi sub privirea ta uimită, încât nici s-o îndrăgești cu adevărat nu ai avut timp...

Și totuși, noaptea care a urmat a fost pentru mine mai bună decât ziua! Iată cum s-a întâmplat.

M-am înapoiat în oraș foarte târziu și poate că trecuse de ora zece când mă apropiasem de casă. Trebuia să trec pe cheiul canalului, unde la ora aceea nu

întâlnești de obicei tipenie de om. Ce-i drept, locuiesc în partea cea mai periferică a orașului. Mergeam cântând, pentru că, atunci când sunt fericit, numaidecât încep a fredona câte ceva, așa, pentru mine, ca oricare om fără prieteni și fără cunoscuți apropiați, care în momentele lui de bucurie n-are cui să-și deschidă sufletul și de aceea cântă. Deodată însă, o întâmplare cu totul neașteptată m-a scos din făgașul obișnuit.

Rezemată de balustrada cheiului, sta undeva mai la o parte o femeie; se sprijinea de grilaj și ar fi părut că privește foarte atentă spre apa tulbure a canalului. Purta o pălărioară galbenă nostimă și o pelerină cocheta. „E o fată, nu o femeie, mi-am zis, și trebuie să fie negreșit brunetă.” Pasămite, nu-mi auzise pașii, fiindcă nu s-a clintit când am trecut pe lângă ea, cu răsuflarea oprită și inima bătând să-mi spargă pieptul. „Ciudat! m-am gândit apoi. Desigur că e absorbită de cine știe ce complicație sufletească”, și deodată m-am oprit ca înlemnit. Mi s-a părut că aud un suspin înăbușit. Da! nu mă înșelam; fata plângea, plângea din ce în ce mai tare, până când izbucni în sughițuri. Dumnezeule! am simțit cum mi se strânge inima de durere. Și oricâtă sficiune am față de femei, în momentul acela am uitat de toate. M-am întors și am pornit spre ea, gata să-i strig: „Doamnă”, dar aducându-mi aminte că în toate romanele rusești care zugrăvesc așa-zisa „întălnită societate” banalitatea aceasta e nelipsită, m-am oprit. Singurul lucru, de altfel, care m-a făcut să n-o rostesc. Dar, în timp ce căutam un alt cuvânt, mai potrivit, fata își înfrânse durerea, mă privi și, recăpătându-și stăpânirea de sine, se strecură pe lângă mine cu ochii în pământ, de-a lungul cheiului. M-am luat numaidecât după ea, însă fata, dându-și seama de asta, părăsi cheiul, traversă strada și trecu pe trotuar. Nu m-am încumetat să traversez și

eu. Îmi bătea inima în piept ca la o păsărică prinsă în laț. O împrejurare îmi veni atunci în ajutor.

Pe trotuar, nu departe de necunoscuta mea, răsări pe neașteptate un domn vârstnic, în frac, dar cu un mers șovăitor. Mergea clătinat, proptindu-se din când în când cu grijă de perete. Fata însă mergea ca săgeata, grăbită și sfielnică, așa cum e umbletul mai tuturor fetelor care nu doresc să accepte a fi conduse noaptea acasă și, fără îndoială, domnul care se clătina pe picioare n-ar fi ajuns-o nici în ruptul capului, dacă destinul meu nu i-ar fi sugerat să recurgă la anumite artificii. Brusc, fără să scoată o vorbă, el se smulse din loc și alergă din răputeri ca s-o ajungă din urmă pe necunoscuta mea. Ea alerga ca vântul, dar domnul cel amețit de băutură se apropia tot mai mult de dânsa, iată că o și ajunsese, fata țipă – și, binecuvântează providența pentru admirabilul ceatlău noduros pe care de data aceea se întâmplase să-l am în mâna dreaptă. Când ai clipi din ochi, m-am pomenit de partea cealaltă a străzi și, până să apuce a-i mai spune ceva, nepoftitul domn a și înțeles despre ce este vorba și, luând în considerare „argumentul” convingător din mâna mea dreaptă, se dădu la o parte, tăcut; abia după ce ne-am depărtat, hăt! începu să vocifereze, adresându-mi o sumedenie de vorbe tari. Cuvintele lui însă abia dacă mai ajungeau până la noi.

— Dați-mi mâna, i-am spus necunoscutei mele, și el nu va mai îndrăzni să se lege de noi.

Fără să scoată o vorbă, ea îmi întinse mâna încă tremurând de emoție și de spaimă. O, nepoftitele domn! cum te binecuvântam în momentul acela! Am aruncat o privire fugară asupra ei: era foarte drăguță și brunetă – ghicisem; pe genele ei negre mai străluceau încă lacrimile stârnite de spaima prin care trecuse sau de amărăciunea de mai înainte, poate – greu de spus.

Dar pe buze îi înfloreau un zâmbet. Mă privi și ea pe sub gene, roșindu-se ușor și coborându-și apoi ochii în pământ.

— Ei, vezi? De ce m-ai alungat adineauri? Dacă aș fi fost lângă dumneata, nu s-ar fi întâmplat nimic...

— Dar nu te cunoșteam; credeam că și dumneata... la fel...

— Și nici acum nu mă cunoști?

— Ba da, am apucat să te cunosc puțin. Iată, de pildă, de ce tremuri?

— O, dumneata mi-ai ghicit firea chiar din prima clipă! răspunsei eu, entuziasmat de faptul că fata pe care o țineam de mână era deșteaptă, ceea ce, pe lângă frumusețe, nu strică niciodată. Da, ai ghicit de la întâia privire cu cine a-i de-a face. Așa este – n-am să ascund – cu femeile sunt un timid, sunt tulburat cel puțin tot atât de mult cât ai fost tulburată și dumneata cu câteva clipe mai înainte, când acest domn te-a speriat... Uite, și acum mai sunt parcă înfricoșat. Mi se pare că e un vis, deși nici în vis nu mi se năzărise cândva că voi ajunge să stau de vorbă cu o femeie.

— Cum? Să fie adevărat ce-mi spui?

— Crede-mă, și dacă mâna îmi tremură acum, așa cum bine ai observat, aceasta se datorește faptului că încă niciodată n-a cuprins-o o mână atâta de mică și de încântătoare ca a dumitale. Nu mai știu deloc cum să mă port cu femeile; adică, de fapt, nici n-am știut vreodată, sunt un însingurat. Atâta tot. Nu știu nici măcar cum trebuie să le vorbesc. Iată, nici în momentul acesta nu știu cum să mă port mai bine. Poate că ți-am spus vreo nerozie? Da? Vorbește-mi deschis; te asigur că nu mă voi simți jignit.

— Dar n-ai spus nimic, nimic rău; dimpotrivă. Iar dacă îmi și ceri să fiu sinceră, aș putea să-ți spun că femeilor nu le displace o asemenea timiditate; și-n

cazul că ai dori să știi mai mult, nici mie nu-mi displace și nu intenționez să te alung de lângă mine până nu ajung acasă.

— O, dar felul dumitale de a vorbi cu mine, începui eu, sufocându-mă de fericire, va face să-mi dispară îndată timiditatea, și atunci... adio toate armele mele!...

— Armele... dumitale? Ce fel de arme, adică? Uite, asta începe să nu mai fie frumos.

— Iartă-mă, am greșit; mi-a scăpat fără să vreau această vorbă; dar cum îți închipui dumneata că în asemenea momente nu se naște dorința de...

— De a plăcea, nu-i așa?

— Ei da, întocmai; dar te implor, pentru numele lui Dumnezeu, fii puțin mai îndurătoare. Judecă și dumneata cu cine stai de vorbă. Căci, uite, am douăzeci și șase de ani și... n-am cunoscut niciodată pe nimeni, nicio fată. Cum aș putea, așadar, conversa în cuvinte meșteșugite și absolut nimerite? Sunt convins că ai prefera ca între noi totul să fie deschis, sincer... Să vezi, eu nu știu să tac atunci când inima din mine vorbește... Dar, în sfârșit, asta n-are nicio importanță... Mă crezi? N-am cunoscut nicio femeie, niciodată! Niciuna! Deși visez, în fiecare zi visez că totuși voi întâlni cândva pe cineva... Ah, dacă ai ști de câte ori m-am îndrăgostit în felul acesta!...

— Cum așa? De cine?

— De nimeni, de un ideal... de făptura care mi se va arăta în vis. În visările mele, plăsmuiesc romane întregi. O, dar nu mă cunoști încă! Este adevărat – nici nu se putea altfel – că am întâlnit și eu în viață două-trei femei, dar ce fel de femei? dintre cele obișnuite, gospodine, așa încât... Vei pufni în râs, poate, dacă îți voi spune că mă gândeam uneori să intru pur și simplu în vorbă cu vreo aristocrată întâlnită pe stradă, firește, când e neînsoțită; să încep să-i vorbesc, desigur,